

OBČINSKI ODBOR V ŠKOFJI LOKI 1918–1941

Občina splošno

Nastanek institucije sodobne občine sega v pozna 40. leta 19. st. (začasni občinski zakon iz 1849), izpopolnila pa se je v 50. in 60. letih (občinski zakon iz 1859 in dopolnjeni iz 1862). Do leta 1918 se je občinska uprava popolnoma razvila. Občina je smela svobodno gospodariti z občinskim premoženjem, morala je skrbeti za varnost občanov, vzdrževati občinske ceste, poti, prostore, mostove, skrbeti za občino tudi v moralnem oziru (»da se ne dela v občini pohujšanje«),¹ skrbeti za uboge, za občinske zavode, nadzorovati gradnje v občini, vodila je poravnave med občani, podeljevala domovinstvo in častno občanstvo. V občinskih rokah je bila tudi policijska služba in na podlagi tega je smel občinski zastopnik izdajati veljavne ukaze in kaznovati nepokorne. Razsojati je smel tudi tiste pritožbe, ki so se tikale domačega (občinskega) pravnega področja.²

Po 1. sv. vojni je občina doživela dve prelomnici – novi Zakon o volitvah v občinska zastopstva (1922) je stari kurialni sistem (tj. volitve po volilnih razredih) zamenjal s sodobnim načinom volitev na podlagi sorazmernega zastopstva z obveznimi kandidatnimi listami in Zakon o občinah (1933), ki je skušal vedno bolj klavrno podobo občinske samouprave (po diktaturi) spet spraviti na noge, pa mu to ni uspelo.

Povojni razvoj občine do l. 1941 je zbrisal star avstrijski način delitve občinskih zadev na samoupravne in nadzorovane (na »lastni« in »preneseni« delokrog) in postavil enotno normo »samoupravni posli«, ki pa so bili postavljeni pod državni nadzor. Tradicionalna podoba občine se je sesula, občina je postala »klavrno orodje državne birokracije«.³

Občina Škofja Loka – obseg in prebivalstvo

Občina Škofja Loka se je v 90. letih po obsegu precej zmanjšala. Od prej 19 krajev⁴ – večina jih je ležala v Poljanski dolini – je obdržala le tri (Vincarje, Podpulferco in Škofjo Loko – mesto). Ostali so pripadli novi občini Zminec. Število prebivalcev občine je tako padlo s 4051 (l. 1880) na 2210 (l. 1900). Leta 1931 (ob zadnjem predvojnem štetju) je imela občina 2400 prebivalcev. V narodnostnem pogledu je prevladoval slovenski živelj; tujci so bili nemški uradniki – po 1918 so jih zamenjali srbski – in gojenke uršulinskega samostana, ki so bile italijanskega rodu.⁵ Poklicna struktura občanov (po 1894) je bila glede na neagrarni in neindustrijski značaj kraja jasna – prevladovali so obrtniki in trgovci. Leta 1929 je bilo v občini 49 trgovin, 17 gostiln, 10 krojačev, 9 mizarjev, 5 mesarjev, 4 avtoprevozniki, 3 lesni trgovci, 3 sejmarji, 3 kovači, 3 čevljarji (deset let kasneje jih je bilo 14), 3 peki, 3 mlinarji... Poleg tega je imela Škofja Loka še trafikante, kamnoseke, klobučarje, izvoščke, likarje, urarje, fotografe, sodarje, izdelovalce sodavice, zidarje, enega kotlarja, mehanika, slaščičarja, čreslarja, kisarja, slikarja, knjigoveza,

kolarja, pogrebnika, kavarnarja, dežnikarja, lekarnarja, zdravnika, notarja, zobotehnik in babico.⁶

Večjo veljavo je mesto dobilo l. 1927, ko je postalo sedež ekspoziture (sreske izpostave), še večjo pa 1936 kot sedež sreza – okrajnega načelstva.

Politične stranke v občini

Bili sta samo dve: SLS (Slovenska ljudska stranka) in JDS (Jugoslovanska demokratska stranka). Ker v občini ni bilo razvite industrije, tudi delavstva ni bilo. Social-demokratska stranka tako ni bila dovolj močna za samostojen nastop na volitvah in se je vedno priključila eni od močnejših.

Vse do l. 1927 so močno vodili klerikalci – imeli so svojega župana in večino v občinskem odboru. Z bližajočo se diktaturo, s številnimi spremembami v državni vladi, so se čistila tudi občinska zastopstva. Odhajali so klerikalci, prihajali liberalci. Z diktaturo (1929) je postal občinski odbor imenovan, prav tako župan. Vsi klerikalni odborniki so najkasneje do marca 1932 izgubili svoje funkcije, »ker niso volili Živkoviča«. Skladno z državno politiko je bila 22. marca 1932 v Škofji Loki ustanovljena JRKD (Jugoslovanska radikalna kmečka demokracija) – kasneje JNS (Jugoslovanska nacionalna stranka) – režimska stranka. Njen predsednik je postal župan Stevo Šink. Na volitvah l. 1933 so liberalci tako prvič zmagali. O svoji zmagi so zapisali: »... Nedeljski (15. 10., op. N. B.) poraz punktašev je za škofjeloški okraj vsekakor zgodovinskega pomena. Zlomljena in strta je sila, ki je tlačila duševno svobodo naših ljudi cela desetletja. Nov duh je zavel po občinah, na občinskih odborih pa je, da ga bodo znali gojiti in krepiti, kajti na pol pota ne smemo ostati.« (Jutro, 19. 10. 1933). Ta edini »liberalni« občinski odbor je bil l. 1936 razrešen. Očitani so mu nerednosti pri poslovanju in lahkomišelnost pri gospodarjenju. Odbor se je sicer pritožil na Upravno sodišče v Celju in na ministrstvo za notranje posle v Beogradu, toda uspeha ni bilo. Seveda je šlo za politično zadevo. Leta 1935 je na volitvah zmagala Stojadinovičeva JRZ, s katero so se povezali tudi slovenski klerikalci. S tem so se močno okrepili in na dan je prišlo vse gorje »časa nagobčnikov in aresta«. »O vsem bo obračun naredilo naše ljudstvo in tudi svoje zastopnike poslalo v občinski »parlament«, ki bodo zanj delali in se žrtvovali brez okoriščanja za sebe«, je pisal Gorenjec (22. 2. 1936). Ob izidu volitev je isti časopis ugotovil, »... da je naše ljudstvo pomedlo pri občinskih volitvah z JNS s tako doslednostjo, kakor menda nikjer drugod v državi...« (30. 1. 1937). Da ni bilo tako hudo, kažejo podatki o volitvah.

Do 2. sv. vojne so tako spet prevladovali klerikalci, ki so liberalcem očitali veliko malomarnost pri vodenju občine in nanje valili krivdo za slabo gospodarsko stanje v njej. Dejstvo je, da so nesrečni liberalci padli s svojim »triumfom« prav v čas največje gospodarske krize, ko kljub naporom niso mogli delati čudežev.

Boj med obema strankama je bil stalen in neprikrit. Najbolj jasno se je pokazal ob občinskih volitvah. Za primer predvolilnega vzdušja navajam dva članka – klerikalnega in liberalnega ob volitvah l. 1921:

»V torek dne 3. maja so se vršile pri nas občinske volitve, pri katerih je zmagala kandidatna lista SLS... V tem volilnem boju so loški in izvenloški policajdemokrati hoteli na vsak način zmagati. Vso svojo kapitalistično artilerijo so spravili v boj, celo Joškovečev⁷ avtomobil so rekvirirali. Najpodlejša sredstva kot podkupovanje, denuciacija, terorizem in denar so sipali ti »zlati« kanoni po mestu – in vendar so cilj zgrešili – župan jim je šel po vodi. Zastonj je sestavljal Maruščnikov⁸ pisar svoja povelja, ki kažejo vso njegovo »inteligenco«, zastonj je skakal šolnik Zahrast-

Vojaki godbe stare jugoslovanske vojske. Zadaj danes že podrta kapelica pred kapucinsko cerkvijo. (Fototeka Loškega muzeja)

nik, da, še Joškovčevi milijoni niso pomagali – zavedni loški volilci so značajno in odločno povedali to, da jim nikdar Maruščnik in ne Jerala županil ne bo. Demokratsko in sokolsko podrtijo pa lahko obenem fotografira umetni fotograf Blaznik in razgrne na ogled pred kavarno, kjer je liberalno generalštab tako žalostno končal svoje operacije. Živeli zavedni volilci SLS.» (Slovenec, 5. 5. 1921).

»Resnici na ljubo in »Slovencu« v tolažbo bodi povedano, da so pri občinskih volitvah dobili klerikalci, združeni s komunisti, in social-demokrati 14 odbornikov, JDS pa 10. Kompromis med klerikalci, komunisti in social-demokrati pa je nedeljski »Slovenec« previdno zamolčal in vtaknil vse te stranke pod firmo SLS. Očividno je, da so le potom kompromisa dosegli štiri odbornike večine in da jim vsi misijoni, prižnice in spovednice niso doprinesle zaželjenega uspeha. Na ostale budalnosti »Slovenčevega« dopisnika odgovarjati, se nam zdi pod častjo.» (Jutro, 7. 5. 1921).

Tudi na sejah so bili spori na strankarski ravni vedno prisotni. Prepirali so se okrog ustanovitve sreza, zaradi dnevnega reda sej, zaradi »nesramnosti« strankarskih časopisov (npr. 1. 1928 ob objavi Koroščeve karikature v Jutru) ipd. Odborniki šibkejše stranke so navadno protestirali s tem, da so zapustili sejo, ki je postala nesklepčna. Nekajkrat so bili za to denarno kaznovani. Po letu 1936 so JNS-jevskemu odboru očitali popolno nesposobnost: *»... Ni glavna in prva dolžnost župana, da podpiše kak akt, ampak je skrb županstva tudi ta, da ljudstvo v občini ne strada... treba je skrbeti za pametno občinsko gospodarstvo, ki je po šestletni JNS upravi prišlo na rob propada. Treba je skrbeti še za tisoč drugih reči. Za vse to prejšnje uprave JNS niso imele smisla. Vse se je razvijalo brez vsakega smotra...*

Občinska pisarna je bila prej bolj podobna kaki drvarnici, kakor pisarni. Danes je v občinski pisarni red in snažnost, da je kaj... (Gorenjec, 13. 3. 1937).

Občinske volitve

Leta 1920 se je z uredbo Deželne vlade za Slovenijo (zakon l. 1922) spremenil način volitev občinskega zastopa. Prejšnji sistem kurij (volilnih razredov, ki so bili oblikovani na podlagi višine davčne obveznosti volilcev) so zamenjale enake, splošne, tajne in neposredne volitve. Volili so lahko vsi moški nad 21. letom starosti, ki so prebivali v občini najmanj 1 leto (razen državnih in samoupravnih uslužbenec, ki so imeli zaradi pogoste menjave mesta službovanja avtomatično volilno pravico). Pasivno volilno pravico pa so imeli vsi moški, stari več kot 24 let, razen občinskih nameščencev, oblastnih uradnikov, oseb, ki so občini dolgovale denar, in tistih, ki so na prejšnjih volitvah zavrnilo sprejetje izvolitve.⁹

Obvezne kandidatne liste so obsegale toliko imen, kolikor je bilo potrebno izvoliti odbornikov in njihovih namestnikov. Rezultate volitev so ugotavljali takole: skupno število glasovalcev so razdelili z za 1 zvišanim številom občinskih odbornikov, ki jih je bilo treba voliti. Če se je pri delitvi pokazal ostanek, se je moralo dobljeno število zaokrožiti na prvo večje število, če ostanka ni bilo, je bilo treba dobljeno število zvišati za 1. Zadnje število je bilo volilno število. Z njim so razdelili število glasov, ki so jih dobile posamezne kandidatne liste.¹⁰

TOREJ: glasovalci/odborniki + 1 = X + ostanek (ki se zaokroži ali mu prištejejo 1).

Rezultati občinskih volitev:

MAJ 1921: 305 volilcev (81,8 %); SLS – 173 gl. (14 odbornikov)

JDS – 132 gl. (10 odbornikov)

JUNIJ 1924: 324 volilcev (79 %); SLS – 209 gl. (16 odbornikov)

JDS – 115 gl. (9 odbornikov)

Za volitve 1927. leta ni podatkov.

OKTOBER 1933: 471 volilcev (91,9 %); JNS – 253 gl. (15 odbornikov)

SLS – 218 gl. (3 odborniki)

DECEMBER 1936: ? (64 %); JRZ – 359 gl. (18 odbornikov)

Občinski odbor in občinske seje

Število izvoljenih občinskih odbornikov je bilo določeno na podlagi števila prebivalcev v občini.¹¹ Župana in občinske svetovalce so potem izvolili občinski odborniki na svoji prvi seji najkasneje 8 dni po občinskih volitvah. Po tradiciji so bili odborniki pomembni, ugledni meščani, katerim so volilci zaupali skrb nad blaginjo svoje občine. Kljub temu da se je leta 1920 spremenil volilni sistem, ki je prinesel enakopravnost volilcem (in s tem tudi izvoljencem), so prvaki občine še naprej ostali tisti, ki so bili največji davkoplačevalci, torej najpremožnejši. Župan in večina pred- in medvojnega občinskega odbora je ostala tudi po 1918.¹² Prisega novopečenega odbornika se je glasila: »Jaz... prisegam na edinega Boga, da bom kralju in domovini zvest, da se bom pri poslovanju držal ustave in državnih zakonov, da bom čuval državno in narodno edinstvo, da bom dolžnost svojega zvanja točno opravljal in vestno zastopal in branil samoupravne in državne koristi. Tako mi Bog pomagaj!«

Tri občinske hiše na Mestnem trgu, ki so jih hoteli v tridesetih letih podreti in na njihovem mestu zgraditi »moderno« občinsko poslopje. (Fototeka LM)

Svetovalci so bili v škofjeloški občini vedno 4. Skupaj z županom so sestavljali starešinstvo (po 1933 se je imenovalo občinska uprava). To je prvo pretreslo vse občinske zadeve in šele nato je o njih razpravljala občinski odbor.

Zaradi lažjega in hitrejšega občinskega poslovanja je občinski odbor izvolil posamezne odseke. Ti so vodili določene vrste občinskih poslov. Bili so stalni (gospodarski, gradbeni, ubožni, policijski, domovinski in klavniški) in začasni (npr. vojaški, stanovanjski, odsek za ustanovitev meščanske šole...). Že imena povedo, katere zadeve so bile zaupane posameznim. Njihovi člani so bili le občinski odborniki, v vsakem odseku najmanj štirje.

Razprave in sklepi občinskega odbora so se dogajali na sejah (rednih – vsaj enkrat na 3 mesece in izrednih – na zahtevo najmanj 1/3 odbornikov). Navadno so bile javne, torej dostopne vsem občanom. Potek seje, časovne omejitve govornikov, kazni za »nepokorneže«, neredneže in ostalo je najbolje določal Poslovnik za poslovanje občinskega odbora iz 1938. Za sklepčnost seje je bila npr. potrebna udeležba polovice odbornikov, za ponovljeno sejo pa 1/3. Pozimi so se seje odvijale okrog 16. ure, poleti pa od 19.30 do 20. ure. Največkrat so bile ob torkih in ob sredah. Najbolj pogoste so bile leta 1936 (23), kar potrjuje burnost dogodkov v tem letu (zamenjali so se namreč kar trije občinski odbori). Udeležba odbornikov se je gibala med 72 % (1931) in 93 % (1928 in 1932).¹³ Odbornika, ki je v teku enega leta izostal od več kot polovice sej, je smel občinski odbor razrešiti funkcije. Takšnega primera v škofjeloškem občinskem odboru nisem zasledila.

Posamezni občinski odbori

1918: Narodni odbor (ni bil organ oblasti, ampak je le skrbel za red in varnost ter preskrbo mesta) – 11 članov

- 1920: Gerentski sosvet (bil je postavljen s strani Deželne vlade za Slovenijo) – 11 odbornikov
- 1921: prvi povojni izvoljeni občinski odbor – 24 odbornikov
- 1924: 24 odbornikov
- 1932: 23 odbornikov (na podlagi izkaza o občinski upravi, poslanega kraljevski banski upravi)
- 1933: 18 odbornikov
- 1936: 18 odbornikov

Občinski uslužbenci

Na podlagi Organizatornega statuta mestne občine Škofja Loka (iz 1901) so bili še dovršen del medvojnega obdobja pri občini nastavljeni mestni uslužbenci (pometač, prižigalec, dninarji) – kot pomožne osebe v službi pri mestu – in mestni nameščenci (občinski tajnik, občinski sluga, policijski stražniki) – zapriseženi in stalno nameščeni. Po l. 1918 so v občinskih zapisnikih omenjeni Josip Perko (vulgo Perkus) kot občinski sluga, Josip Zadnik – občinski tajnik in Ivan Krmelj – klavniški paznik (slednja od 1920 dalje). Perka je kmalu zamenjal Janez Humer, delo pometača pa je opravljal neki Rupar, ki je bil pristojen tudi za občino Zminec. Služba policijskih stražnikov do 1921 ni bila urejena. Marca 1922 so vzeli v službo Josipa Novaka. Avgusta 1924 so zaposlili še enega stražnika, ukinili pa službo mestnega sluga. Novi stražnik je postal Josip Klobučar iz Veštra. Leta 1925 so bili občinski uslužbenci štirje: tajnik Zadnik, stražnika Novak in Klobučar ter klavniški paznik Krmelj.

Živinozdravnika občina dolgo ni imela in je hodil živino in meso ogledovat sreski živinozdravnik iz Kranja. Zaradi previsokih stroškov, ki jih je občina imela

Poročna slika dr. Franca Goljarja iz leta 1928 (postal je Hafnerjev zet), škofjeloškega živinozdravnika in občinskega odbornika (1891–1979). (Last A. Goljarja, Škofja Loka)

z njim, in zaradi nekega spora, je občinski odbor 1926 sklenil zaposliti privatnega živinozdravnika v občini. Aprila 1927 je bil novi živinozdravnik prvič omenjen v zapisniku – to je bil Franc Goljar.

S policijskimi stražniki občina ni imela sreče. Junija 1926 je policijski odsek predlagal odpoved službe Novaku, ker je bil v službi pogosto pijan. Vendar je občinski odbor počakal do l. 1929. Ker se stanje ni izboljšalo, je Novak tokrat res moral iti. Na njegovo mesto je prišel Damijan Slabe iz Podjelovega brda. Občinski odbor je ugotovil, da je »zelo vesten, vendar premalo energičen«. Še istega leta je dal Slabe odpoved. Za njim je prišel Janez Gaber in marca 1933 še neki Udovič. Kaj se je zgodilo s Klobučarjem, iz zapisnikov ni znano.

Stara delitev občinskih uslužbencev na višje in njim podrejene, se je l. 1934 z Uredbo o občinskih uslužbencih spremenila. Potlej je bil zaprisežen le delovodja (nekdanji tajnik); blagajnik, pisarniški pomočniki (služitelji), klavniški paznik, cestarji in usmiljenke v ubožnici so bili pogodbeni uslužbenci. Občina je morala s statutom določiti število in vrste občinskih službenih mest. Namen tega je bil izenačiti položaj občinskih uslužbencev z državnimi. Odtlej je občina prispevala v banovinski pokojninski sklad, prav tako so se kvalifikacije in plače občinskih uslužbencev ravnale po državnih.

Leta 1935 je imela občina šest pogodbenih uslužbencev: 2 stražnika (Janez Gaber, Alojz Žužek), zvaničnika (Franc Babič), cestarja (Janez Langerholc), klavniškega paznika (Janez Krmelj), blagajnika in delovodjo (Josip Zadnik). Stražnik Žužek je novembra 1935 pred »Prajerico« do smrti pretepel cigana Rajharda. Stražnika so takoj odpustili iz službe. Gabra so zaradi pijančevanja hoteli odpustiti že spomladi, pa se je zanj ostro zavzel Gorenjec (30. 3. 1935): »Gre tu za domačina, ki bo s tem brez zaslužka na cesti z ženo in otroki. Zato javno vprašamo tiste gospode, ki so to odločili, ali res niso še nič na tem svetu hudega izkusili, da tako naredijo domači družini in jo tirajo s tem v pomanjkanje.« Ta napad klerikalnega časopisa je bil še toliko bolj oster, ker je bila občinska »vlada« liberalna. Gaber je bil tudi še novembra 1935 »skoraj vedno pijan in zato nezanesljiv«. Zaposlili so ga kot občinskega slugo, občina pa je ostala brez stražnikov. Maja naslednjega leta sta bila nastavljena Albin Gerkman iz Ljubljane in Anton Kozmus iz Jurkloštra. Tudi številni domačini so se potegovali za službo, pa jim občinski odbor očitno ni zaupal. Marca 1937 so zaradi nerednosti in slabega izvrševanja policijske službe odpustili Kozmusa. Toda ta je službo očitno obdržal, saj so ga 1940 še enkrat odpustili, ker je neupravičeno pobiral takse od prekoračitev policijske ure.

V naslednjih letih so bili kot pogodbeni uslužbenci omenjeni še šolske sestre v ubožnici, občinska babica (Marija Pipan), vojaški referent (Stojan Plantarič), občinski sluga oziroma cestar (Janez Langerholc), tajniški pripravnik (Viktor Guzelj – novembra 1937 je zamenjal Zadnika, ki je odšel v pokoj) in tipkarica (Francka Grohar). Tik pred vojno so zamenjali še tajnika-blagajnika Guzelja, ki je neredno vodil pisarno in dobil tudi ukor od glavarstva. Namesto njega je septembra 1940 prišel nov tajnik Franc Žan.

Do l. 1923 so prejeli občinski uslužbenci in nameščenci plačilo v kronah. Leta 1921 se jim je plača kar trikrat zvišala in je bila ob koncu leta dvakrat višja kot na začetku. Razmerje med plačo tajnika in sluge je bilo približno 3:1. Do l. 1940 se je znižalo na 2:1. Stražniki so bili na plačilni lestvici nekje v sredini, toda bližje vrhu (torej tajniku).

Z dvema statutoma o občinskih uslužbencih (1934 in 1936) so bile določene najnižje plače. Stalni uslužbenci so dobili še osebno doklado (kot državni uslužben-

ci). Omenjeni so še posebni honorarji, prejemki v naravi; sluga, stražniki, tajnik in klavniški paznik so imeli brezplačno še stanovanje in kurjavo, elektriko in vodo.

Občinske zadeve

Pristojnosti občine do l. 1918 sem omenila že v uvodu. Tedaj je imela občina naravne pravice, ki so bile nedotakljive in zgolj v občinskih rokah, imela pa je tudi nekaj pristojnosti, katere ji je prepustila država (preneseni delokrog). Po l. 1918 se je vse spremenilo. Občine so postale odvisne od nadzornih oblasti, meja med naravnimi in prenesenimi pravicami je bila zbrisana. To se je v 30. letih še poslabšalo. Diktatura je občinsko organizacijo razgnala, po l. 1933 (Zakon o občinah) pa se stanje ni bistveno izboljšalo. Občinski odbori so bili sicer spet voljeni, vendar postavljeni pod strog nadzor državne birokracije (»samouprava« se je mogla razumeti na tisoč načinov). Odborove sklepe je potrjevalo nadzorno državno oblastvo. V samoupravne posle so se poleg okrajnih (sreskih) načelnikov vtikali še ban in celo razni ministri. Nekdanji župan je postal predsednik občine. Med njegove naloge je spadalo vodenje in nadzorovanje občinskih uslužbencev, odgovoren je bil za stanje občinske blagajne, vodil je krajevno policijo... Občinski odbor pa je imel v svojih rokah upravo nad občinsko imovino, skrb za občinske prometne ustanove, vzdrževanje in podporo ubogih, skrb za zdravstveno stanje prebivalstva, širjenje narodne prosvete, kazensko oblast...

Finančno škofjeloška občina ni bila sposobna izpeljati vsega. Poleg raznih posojil ji je v 30. letih pomagal tudi sistem javnih del – banovinska birokracija je s tem še dodatno utrdila neposreden vpliv na občinsko upravo.

Gospodarske zadeve

Občinsko gospodarstvo je bilo najpomembnejša skrb občinskega odbora. Usklajevanje odhodkov in izdatkov v občinskem proračunu je odbornikom in svetovalcem vzelo nekaj mesecev. Pogosto (predvsem v času gospodarske krize) je bil namreč proračun s strani državnih oblasti zavržen zaradi prevelikih doklad na državne davke. Zniževanje le-teh se je potem poznalo na zviševanju občinskih davkov in stalnem uvajanju novih. Dohodek občine so predstavljali poleg občinskih posrednih in neposrednih davkov še občinska imovina (zemljišča, stanovanja, kamnolomi...), sejemska in lovska zakupnina, podjetja ali obrati v občini ter obresti od naloženega denarja v banki.

Občinski davki so bili posredni in neposredni. Neposredni (takse in trošarine) so šli neposredno v občinsko blagajno in so bili glavni vir občinskega denarja sploh. Posredni davki pa so bile doklade na državne davke (npr. zemljarino, zgradarino, pridobnino, rentnino...). Doklada se je gibala med 95 in 175 %. Državne nadzorne oblasti seveda niso podpirale previsokih doklad na državne davke in, kot omenjeno, je bil občinski proračun prav zato pogosto zavržen. Občina se je tako zatekala k zviševanju lastnih (neposrednih) davkov in s tem zelo prizadela svoje davkoplachevalce. Občani so z raznimi ukanami skušali preslepiti občinske nadzorne organe (stražnike in trošarinskega organa). Najbolj pogosto je bilo tihotapljenje. Davkom so bili podvrženi skoraj vsi predmeti, ki so se »uvažali« v mesto – ne le luksuzni, tudi življenjsko potrebni (meso, sladkor...).

Kolikor nista država (l. 1934 je enega svojih davkov – pridobnino – izračunala na 60 % povečani davčni osnovi) in občina grenili življenja ljudem, so bile tu še velike konkurentke obrtnikov – tovarne, ki so s sodobnim načinom proizvodnje

Hiša in prodajalna družine Thaler na Mestnem trgu. Zadaj Birollova hiša, podrtja med vojno.
(Last družine Thaler, Ljubljana)

gladko potolkle cehovsko ureditev škofjeloške obrti. Najbolj so bili udarjeni čevljarji, ki jim je konkurirala Bata. Leta 1939 na 14 domačih čevljarjskih mojstrov ni odpadlo niti 3000 din prometa, predpisanega pa jim je bilo skupaj 34.000 din davka. Dodatna obremenitev občanov je bil l. 1930 uvedeni »kuluk« – ljudsko delo, h kateremu so bili zavezani vsi za delo sposobni moški, dalo pa se je tudi odkupiti. Ključ za delovno obveznost je bil neposredni davek (več kot je bil posameznik dolžan plačati, več dni je moral opravljati javna dela). Polovica odkupnin je šla občini, druga polovica pa banovini.

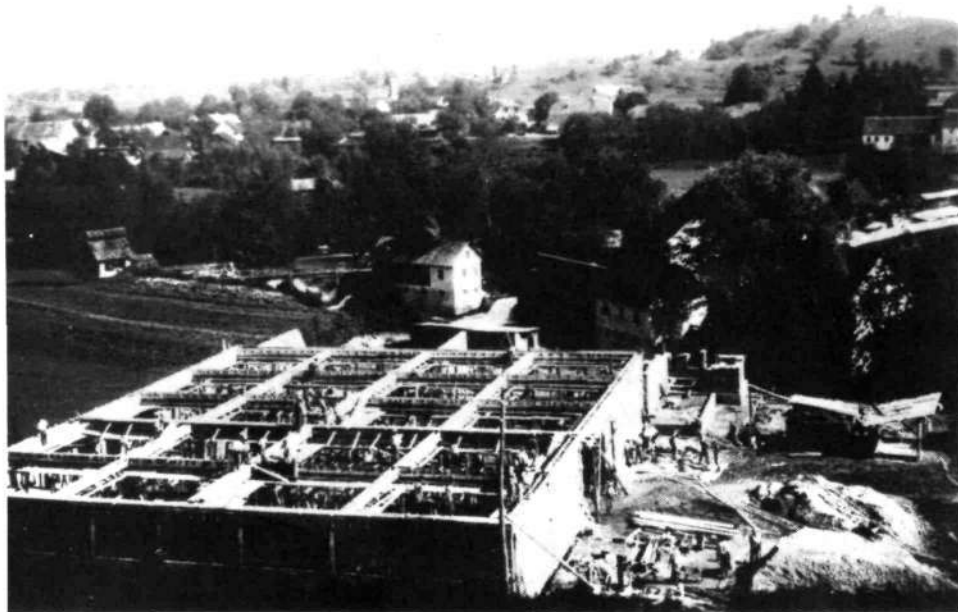
Občinsko imovino je občinski odbor dajal večinoma v najem in od tega pobiral najemnino. V najem so se dajale njive, travniki, kamnolomi, pašniki, poti... Dva občinska kamnoloma – Zabrajda in Kamnitnik – sta bila vedno v najemu. Kamnitnik je imel najprej Dolenc iz Stare Loke, nato pa Dedek iz Ljubljane, Zabrajda pa je bila nekaj časa v rokah ing. Dukiča iz Ljubljane, ki pa je imel spore z občino. V 30. letih so za Kamnitnikom začeli prodajati občinski svet za gradnje stanovanjskih hiš – domačinom ceneje, tujcem dražje.

V občinskih hišah so oddajali posamezna stanovanja. Nekaj teh je šlo občinskim uslužbencem (npr. klavniškemu pazniku, stražnikom, cestarju). Čeprav dohodek ni bil pretirano velik, si je občina vendar prizadevala, da bi oddala čimveč stanovanj. Občinske hiše so bile: gasilski dom, klavnica, ubožnica, od l. 1925 hiša v Kapucinskem predmestju št. 8 in na Mestnem trgu poleg Rotovža (št. 16) še hiši št. 14 (pridobljena l. 1933 z zamenjavo) in št. 18.

Sejmnino in tržnino je občina s pomočjo sluge do 1924. leta pobirala v lastni režiji. Odtlej so jo dajali v zakup z dražbo. Zakupniki pa so imeli z njo ogromne

težave, saj mesto tržno ni več živelo. Zaradi visokih »uvoznih dajatev« so šli kmetje svoje pridelke raje prodajat v Kranj. Janez Mravlja in Janez Humer sta bila dva od zakupnikov – oba sta se z njo zadolžila pri občini.

Lovsko pravico je oddajala občina za 590 ha zemljišč. Do 1937 je bila v zakupu Josipa Hafnerja, nekdanjega župana, nato pa lesnega trgovca Stanka Heinricherja.

Gradnja Thalerjeve tovarne v Vincarjih v začetku tridesetih let. (Iz osebnega arhiva družine Thaler, Ljubljana)

Tovarne oziroma obrati občini niso dosti pomagali k boljšemu finančnemu stanju. Šešir je l. 1925 prenesel sedež v Ljubljano, kjer je bil manj obdavčen, tako da Škofja Loka potlej (do Thalerjeve tovarne v Vincarjih v 30. letih) ni imela nobene tovarne s sedežem v lastni občini. Bili pa so obrati pivovarne Union, Bate in Elektrarne.

Vrednostne papirje in vezan denar so do l. 1926 nalagali v različne banke. Tedaj so ustanovili lastno Mestno hranilnico v Škofji Loki, katere ustanoviteljica in porok je bila občina. Njena sanacija po stečaju v 30. letih je tako padla v celoti na njena ramena in še poslabšala položaj davkoplačevalcev.

Gradbene zadeve

Do leta 1930 so bile gradnje v škofjeloški občini omejene na popravila cest, mostov, vodnjakov ... Zadeva zase so bila popravila klavnice in ubožnice, ki so se v glavnem financirala iz fondov teh dveh ustanov. Edini večji gradnji sta se začeli l. 1926 oziroma 1927 – kasarna na Kamnitniku in osnovna in meščanska šola v Kapucinskem predmestju.

Največji gradbeni projekt v občini sploh je bila nameravana gradnja uradniške hiše. V občini so imele sedež številne ustanove (sreska izpostava, kasneje sresko načelstvo, žandarmerija, pošta, davčni urad...). Vse so se stiskale v zanje neprimer- nih prostorih, na različnih koncih mesta. Najbolj praktično bi bilo imeti vse na enem mestu – v skupni uradniški zgradbi. S tem namenom so l. 1930 občinski možje začeli iskati rešitev.

Najprej so hoteli odkupiti kakšno staro hišo ali zemljišče, kjer bi zgradili novo stavbo. Ko so l. 1933 z zamenjavo dobili na Mestnem trgu hišo št. 14, s čimer so postali lastniki treh. skupaj stoječih hiš (št. 14, 16 in 18), se je porodila ideja...

»... Ker poseduje občina Škofja Loka tri starinske zgradbe in vse tri strnjene skupaj, a nepripravne za nastanitve kakih uradov, predvsem pa silno nehiigijenične, bi bilo tako za občino, kakor tudi za ostale urade nujno potrebno, da bi se s časom te obstoječe zgradbe porušilo in na tem mestu postavilo novo primerno poslopje, ki bi ustrezalo vsem potrebam modernih uradnih prostorov.« (dopis na sresko načelstvo, 29. 9. 1936)

Banska uprava je »zaslišala« spomeniškega referenta dr. Steleta, ki je odločno odsvetoval podiranje teh stavb.

Odbornik Ogrin (stavbenik in načelnik gradbenega odseka) je predlagal drug način ureditve stavbe – preureditev notranjosti. Zaradi nerentabilnosti takšne preureditve je občinski odbor vse do 2. sv. vojne trmasto vztrajal pri prvotni zamisli. Računal je na podporo banovine, celo ministrstva za zgradbe, vendar so

Anton Ogrin (1891–1956), stavbenik, občinski odbornik in svetovalec ter načelnik gradbenega odseka. (Iz osebne arhiva družine Demšar, Škofja Loka)

tako prvi kot drugi le obljubljali. Poleg tega tudi spomeniški referent ni popustil. Zadeva se je vlekla in edino Ogrin, ki so mu kasneje očitali krivdo, da gradbena dela še niso stekla, se je zavedal naraščajoče draginje, ki je neprestano zmanjševala možnost izvedbe kateregakoli načrta. Zaradi te zadeve sta se na začetku l. 1941 sporekla župan Ziherl in Ogrin; slednji je odložil funkcijo predsednika gradbenega odseka in občinskega odbornika. Zadeva je prišla celo v časopis in Ogrin je bil tarča napada Gorenjca, ki je vestno spremljal delo ne le škofjeloškega, temveč tudi drugih gorenjskih občinskih odborov. Stvar se je nato zadovoljivo uredila, le načrt o novi uradniški hiši je z začetkom vojne propadel.

Ostalo gradbeno dejavnost v občini sem razdelila v dve skupini:

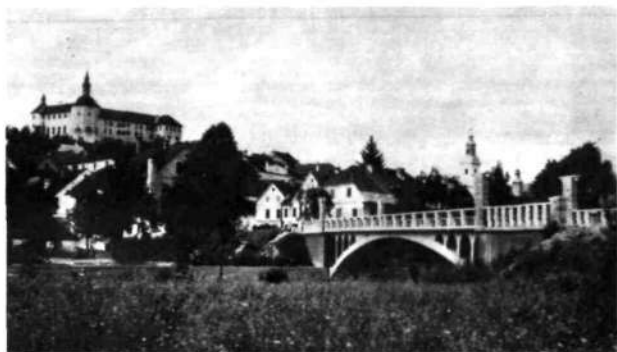
Javna dela – financirana iz banovinskega proračuna. Pri javnih delih je šlo prvenstveno za podporo brezposelnim in ne za gradbena dela sama. Posledica je

bila, da so se začenjale obsežne gradnje, za katere je nato zmanjkalo denarja in so jih gradili vrsto let, ali pa so celo ostala nedokončana. Predvsem so se javna dela razmahnila v obdobju zadnjega občinskega zastopa (1936–1941). Tedaj so na ta način dovršili oporni zid ob občinski cesti v Vincarje, nadaljevali regulacijska dela ob Poljanski Sori, zgradili nov betonski most proti Suhi in drugega proti Puštalu, korigirali cesto v Nunski ulici in v Kapucinskem predmestju ter uredili nekatere ulice v mestu, izboljšali so električno razsvetljavo v mestu, naredili peron na železniški postaji ter uredili Glavni trg.

Regulacijski načrt (tj. urbanistični načrt) je prvič omenjen v zapisniku občinskih sej l. 1930. Kot turistična občina je morala Škofja Loka zavarovati svojo umetnostno-zgodovinsko dediščino, še bolj pomembno pa je bilo, da s predpisi uredi rast mesta (v predmestjih in na Kamnitniku so se začele gradnje stanovanjskih hiš) in izboljša komunalne naprave. Večina del v zvezi z regulacijskim načrtom je bila opravljena v sklopu javnih del. Glavni izdelovalec urbanističnega načrta je bil spet Ogrin, sodelovala pa sta še dva banovinska izvedenca – ing. Emil Navinšek in tehnik Karel Pisk, gradbena dela pa je vodil sreski cestni mojster Rihtaršič.

Regulacijska dela so potekala ob obeh Sorah, v predmestjih (predvsem v Fužinskem in Novem predmestju), pa tudi v samem mestu. Program je zajemal napeljevanje električnega toka, kanalizacije, regulacijo Sor, urejevanje pešpoti, klancev, popravila cest...

Dokončani objekti so bili: nova cesta mimo kasarne (1930), osnovna in meščanska deška šola (1932), gasilski dom v Zvezdi (1934), razširjena pokopališka

Most v Puštalu, zgrajen leta 1938 z javnimi deli. (Fototeka LM)

cesta (1937), puštalski most in most na Studencu ter korigirana občinska cesta Šk. Loka–kamnolom Kamnitnik (1938).

Ubožne zadeve

Mestna ubožnica je bila, kot tipično srednjeveška ustanova, v popolni pristojnosti mesta. Tudi med vojnoma je ležala skrb za ubožce v njej na občini. Deloma se je vzdrževala sama (v lasti je imela nekaj nepremičnin), občina pa je svojo podporo dajala prek posebnega ubožnega fonda (zaklada). Za ubožce so šle obresti od intabuliranih dolgov, vrednostnih papirjev, takse na dovoljenje godbe, denar od policijskih kazni, glob, daril, zapuščin...¹⁵ Občina je s to blagajno krila podpore ubogim (dobivali so jo le ubožci zunaj ubožnice), postrežnino za bolnike na domu, prevoze ubožcev v bolnišnico, pogrebe in izredne prispevke ubogim.¹⁶ Vzdrževanje

ubožcev v ubožnici je bila naloga same ubožne hiše in njene blagajne – treba je bilo kupiti hrano, kurjavo in obleko. Navadno je za popravila »špitala« denarja v lastni blagajni zmanjkalo in je na pomoč morala priskočiti občina s svojimi prihranki za izredne izdatke.

Do leta 1917 so bili ubožci prepuščeni bolj samim sebi, le stanovanje so imeli v mestni hiralnici. Tedaj je bila za škofjeloško župnijo ustanovljena družba »Dobrodelnost«, ki je začela oskrbovati ubožce s hrano, ubožnico pa so vodile usmiljenke. Med njimi in občino ni bilo nobene pogodbe. Sploh se je s sestrami v ubožnici ravnalo bolj mačehovsko. V začetku jim je občinski odbor sklenil podeliti podporo le v primeru bolezni, ko pa jih je l. 1924 sprejel v pogodbeno razmerje (postale so občinske uslužbenke), so bile na plačilnem seznamu daleč na zadnjem mestu. Leta 1937 šolske sestre (usmiljenke so bile prestavljene leta 1922 v red šolskih sester v Mariboru) zaradi neznosnih razmer niso več zdržale v ubožnici in so dale odpoved. Tudi na občinskih sejah so pogosto razpravljali o pijančevanju, razgrajanju in nemorali v ubožnici. Spomladi 1938 so prišle v špital Marijine sestre iz družbe »Vicentinum«.

Stavba nekdanje mestne ubožnice na Spodnjem trgu. Danes so v njej stanovanja. (Fototeka LM)

Po vojni so ubožnico postopoma prenavljali in pridobili nekaj novih sob. Leta 1927 je bilo v njej prostora za 15 ubožcev (in 3 sestre), leta 1939 pa jih je bilo že 21. Med njimi so bili tudi ubožci iz drugih občin, npr. iz Stražišča in Zminca. Ubožci zunaj ubožnice so dobivali od občine stalne ali enkratne podpore.

Ni treba posebej poudarjati, da je za ubožnico vedno zmanjkovalo denarja. V zadnjih letih pred vojno je celo zmanjkalo za hrano. Poleg sester, ki so same pobirale darove po hišah, so se znašli tudi ubožci sami. Marsikateremu je bilo ljubše šilce žganja kot kos kruha. Sestre so neprestano tarnale nad neznosnim stanjem v hiši. Eden zadnjih sklepov občinskega odbora pred 2. svetovno vojno je

bilo pooblastilo sestre prednice, »da po svoji uvidevnosti dovoljuje oziroma prepo-veduje ubožcem izhod iz ubožnice«.

Klavniške zadeve

Mestna klavnica v Škofji Loki (ob Poljanski Sori na Studencu) je bila zgrajena v letih 1905/06. Ker so bile klavniške zadeve pomembne (občini prinaša klavnica veliko dohodka, saj je statistika zaklane živine, ki so jo delali malo pred gradnjo klavnice, pokazala celo višje rezultate kot kranjska),¹⁷ je v okviru občinskega odbora deloval poseben klavniški odsek.

Tudi klavnica je imela svoje gospodarstvo. O klavniškem proračunu, dohodkih (klavniške takse, užitnina od mesa...) in izdatkih (oglednina živinozdravnika, popravila v klavnici...) so razpravljali občinski odborniki. Za popravila, ki so bila kar pogosta, so občasno najeli kredit, še pogosteje pa nabili klavniško takso do neverjetne višine, kajti občinskemu odboru se je zdelo »krivično, če bi morali prispevati za klavnico iz občinske blagajne«. Klavniško takso so morali plačevati vsi, ki so klali v klavnici. Ta prostor pa so od 1906 morali uporabljati vsi mesarji, gostilničarji, klavci in drugi. Prizadeti mesarji so se zaradi neprestanega višanja davkov leta 1921 pritožili na deželno vlado v Ljubljani. Ta je maksimalizirala užitnino na meso.

Meso je moralo biti pregledano. V ta namen je do leta 1926 hodil živinozdravnik iz Kranja enkrat tedensko in opravil tudi ogled živine. Plačilo, ki ga je za to dobil, se je imenovalo oglednina. Aprila 1927 je omenjen novi živinozdravnik Franc Goljar, nastavljen za Škofjo Loko. Naziv »mesooglednik« je imel tudi klavniški paznik. Dolga leta (od 1920 do smrti januarja 1940) je bil to Janez Krmelj, nato pa Pavle Hafner. Klavniški paznik je imel stanovanje kar v klavnici. Poleg tega, da je pazil na stanje v klavnici, je tudi nadzoroval klavce, da so plačevali klavniške pristojbine.

Domovinske zadeve

Glavni predmet domovinskih zadev je bilo sprejemanje prosilcev v domovinsko zvezo. Večina prošenj je bila ugodno rešena, še posebej, če so imeli prosilci kakšno priporočilo. Le prošnje tistih, ki niso izpolnjevali osnovnega pogoja – 10 let nepretrganega bivanja v občini – in pa tistih, za katere je po presoji občinskega odbora obstajala nevarnost, da takoj ali pa kdaj kasneje padejo v breme občine, so bile zavrnjene. Osnovna prednost domovinstva v neki občini je namreč bila, da je ta občina postala dolžna skrbeti za svoje občane – tudi zunaj matične občine. Tej obveznosti se je škofjeloška občina v nekem primeru skušala na vse kriplje izogniti. Od 1922 do 1927 se je otepala plačevanja stroškov za neko Frančiško Štajer, ki je bila v ubožnici v Gradcu.

Druge občasne dejavnosti domovinskega odseka so bile: popisal je tujce v občini in domačine zunaj občine, popisal siromašne občane, ki niso imeli stalnega stanovanja in zaslužka, izganjal je pretepače in tatove ipd.

Policijske zadeve

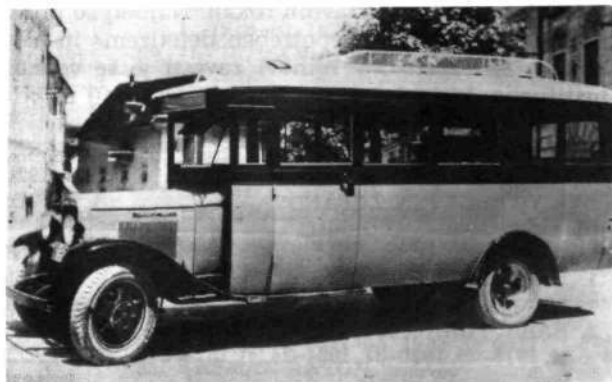
Policijski odsek je zaradi neurejenih zadev začel delovati šele leta 1924, pa še takrat je bil združen z vojaškim. Vse do leta 1932 v zapisnikih sploh ni omenjeno

Spomenik »Žalujoča slovenska mati« v spomin v prvi svetovni vojni padlim vojakom. Odkritje na škofjeloškem pokopališču 7. oktobra 1928. Zamisel o spomeniku je bila Žužkova – na fotografiji na govorniškem odru. (Last družine Žužek, Škofja Loka)

njegovo delovanje. Do tedaj je zadeve v zvezi z občinskimi stražniki reševal gospodarSKI odsek. Le počasi je v naslednjih letih policijski odsek vse zadeve v zvezi z najemanjem stražnikov in njihovim nadzorovanjem prevzemal od gospodarškega odseka. Njegov delokrog se je sčasoma razširil in zares pokrival vse policijske zadeve. Njegova glavna naloga je bilo nadzorovanje stražnikov, kar je prineslo mnogo problemov (gl. Občinski uslužbenci). Stražniki so imeli vlogo nadzorno-varnostnega organa. Morali so nadzorovati uvoz v mesto in pobirati uvozne dajatve, nadzorovati upoštevanje policijske ure, skrbeti za varnost občinskega premoženja,

Avtomobil žirovske Avtomobilske družbe na svoji postaji na Mestnem trgu v Škofji Loki. Redna vožnja iz Žirov v Škofjo Loko je bila uvedena leta 1921. Uradna postaja je bila pred Hafnerjevo mesnico, toda avtomobil je pogosto stal na napačnem mestu – pred občinsko zgradbo – kar je občinski odbor s pomočjo stražnikov skušal urediti. (Fototeka LM)

vedno več je bilo skrbi s prometom v mestu ... Občasno so dobili še posebne naloge – npr. pregledati zaloge bencina v privatnih shrambah in ugotoviti, ali te ustrezajo zahtevam predpisov, preveriti, pri katerih hišah so strežni žlebovi pokvarjeni in puščajo ter kvarijo cestišče itd.

Sklep

Gospodarsko je Škofja Loka začela nazadovati po propadu freisinškega gospodarstva leta 1803, politično (v smislu avtonomnega mesta) pa že prej. Medtem ko se je slednje popravilo, pa gospodarstvo ni več zaživelo. Od konca 19. stoletja tudi ni imelo več naravnega zaledja, ki bi mu to omogočilo. V občinskem gospodarstvu so prevladali »ohromeli« obrtniki, ki so ostali na cehovski stopnji proizvodnje. Trgovci so bili v manjšini, njihov interes pa se je prenašal ven iz občine, kjer so bili manj obdavčeni.

Srednji na fotografiji je Matevž Ziherl (1891–1946), gostilničar, občinski odbornik in župan med leti 1936 in 1941. Skrajno levi je Alojz Kmetič. (Iz osrednjega arhiva družine Ziherl, Škofja Loka)

Državna meja je po 1. svetovni vojni potekala tik za obema dolinama in odvezla Škofji Loki pomen prehodnega ozemlja. Svetovna gospodarska kriza v Škofji Loki torej ni bila vzrok slabemu gospodarskemu stanju ampak le olje na ogenj že dotedanjim težavam.

Na področju »mestne avtonomije« so šle stvari po letu 1918 tudi na slabše. Občinskih nedotakljivih, naravnih pravic ni bilo več. Do diktature so se stvari slabšale, potem pa preprosto propadle. Samouprava je bila le še na papirju, nekakšno orodje v državnih rokah. Najbolj so bili prizadeti preprosti občani, med katere se je naselil »nepotreben defetizem« in so »zabavljali čez vse, kar bi jim moralo biti sveto«. V njihovi zavesti je še vedno živela tradicionalna občinska institucija, ki je dejansko že nekaj desetletij ni bilo več.

PRILOGA 1.

SEZNAM OBČINSKIH ODBORNIKOV,
SVETOVALCEV IN ŽUPANOV
(K = klerikalec, L = liberallec)

1. Dr. ARNEJC JANKO, župnik
K, 1924–25
2. BABIČ FRANC, krojač (vulgo Kapar)
K, 1918–20, 1920–21, 1921–24 (s), 1924–27
(s)
3. BARL JOŽEF, železničar
?, 1920–21
4. BAVDAŽ FELIKS, mizar (vulgo Robidk)
K, 1924–32
5. BERNIK ALOJZ, glavninar (vulgo Kisuc)
K, 1936–41
6. BERNIK JANEZ, čevljar (vulgo Ipavc)
K, 1921, 1924–29, 1931–32
7. BLAZNIK AVGUST, fotograf
L, 1920–21, 1925–33, 1933–36

8. BLAZNIK MIHAEL, čevljar (vulgo Kikiriki)
?, 1920–21
9. BOZOVIČAR PAVEL, čevljar (vulgo Korlček)
K, 1936–41
10. BURDYCH OTO, lekarnar
L, 1932–36
11. CALEARI HUMBERT, trgovec
?, 1918–20

Humbert Caleari (1885–1948), lesni trgovec in občinski odbornik. Njegova tovarna na Trati je šla leta 1932 v stečaj, prevzel jo je Franc Dolenc, danes »Jelovica«. (Last Neta Caleari, Škofja Loka)

12. CEGNAR PETER, mizar (vulgo Miklavž)
K, 1936–37
13. DEBELAK JANEZ, klobučar (vulgo Stalanik)
K, 1920–21 (s), 1921–24 (s), 1924–27
14. DEBELJAK ALBERT, ?
L, 1933–36
15. DEBELJAK VALENTIN, trgovec (vulgo Jamnik)
K, 1920–21, 1921–24, 1924–32
16. DEISINGER JOSIP, trgovec in krčmar
L, 1920–21, 1921–24, 1924–27, 1932–33 (s), 1933–36
17. ERŽEN MARTIN, prevoznik (vulgo Martin)
K, 1928 (s)–29
18. FLEŠ LUDVIK, založnik piva
L, 1921–24
19. Dr. GOLJAR FRANC, živinozdravnik
L, 1932–33
20. GAŠPERŠIČ TOMAŽ, glavninar in branjar (vulgo Klanfar)
?, 1920–21

21. GROHAR JURIJ, mizar (vulgo Znamenčkar)
K, 1920–21, 1921–24, 1924–31; 1927–28 (s)
22. HAFNER ANTON, mesar (vulgo Mesarjev)
L, 1921–24
23. HAFNER FRANC, glavninar
K, 1921–24
24. HAFNER JOSIP, lesni trgovec in gostilničar (vulgo Pepe)
K, 1920–21 (s), 1921–24 (ž), 1924–33 (ž)

Josip Hafner (1868–1942), lesni trgovec in gostilničar; škofjeloški župan do 1933. (Iz osebne arhiva Andreja Goljarja, Škofja Loka)

25. HAFNER JOŽE, mesar
L, 1936
26. HAFNER LEOPOLD, lesni trgovec (vulgo Fešk)
K, 1920–21, 1921–24 (s), 1924–29
27. HAFNER MATEVŽ, mesar (vulgo Mesarjev)
L, 1918–20, 1920–21, 1921–24, 1927–33
28. Dr. HOMAN ALBERT, zdravnik
K, 1936
29. Dr. HUBAD IVAN, zdravnik
K, 1936–41
30. JESENOVEC GAŠPER, železničar
L, 1921–24
31. Dr. JERALA FRANC, odvetnik
L, 1918–20 (preds. NO), 1920–21 (gerent), 1924–31; 1927–28 (s)
32. KAVČIČ JANEZ (IVAN), klepar (vulgo Migut, Mišnčar)
L, 1920–21, 1927–33, 1933–36 (s)
33. KAŠMAN ANTON, trgovec
L, 1924–32

34. Dr. KLINAR TOMAŽ, župnik
K, 1920–21, 1921–24
35. KMETIČ ALOJZ, tovarniški ravnatelj
v Šeširju
K, 1936–39 (s)

Alojz Kmetič (1898–1970), Ravnatelj Šeširja,
občinski svetovalec. (Iz osebnega arhiva dru-
žine Pipp, Škofja Loka)

36. Dr. KOBE ERNST, sodnik
?, 1918–20
37. KOCJAN FRANC, živinozdravnik
L, 1932–33
38. KOMAN FRANC, podravnatelj Mestne
hranilnice v Škofji Loki
L, 1932–33
39. KOMATAR ANTON, mesar (vulgo Krevs)
L, 1924–27
40. KONSTANTIN FRANC, čevljar
?, 1920–21
41. KOŠIR JOSIP, mlinar (vulgo Mlinar)
K, 1921–24, 1924–27
42. KRALJ ALOJZIJ, monter
K, 1920–21
43. KREK LUKA, cerkovnik
K, 1936–41
44. LENDOVŠEK CIRIL, uradnik pri Mestni
hranilnici
K, 1932–33
45. Dr. LESKOVEC IVAN, odvetnik
?, 1918–20
46. LOTRIČ IVAN, mesar
L, 1933–36
47. LUZNAR MIHAEL, sodni uradnik
L, 1920–21, 1921–24, 1924–27, 1932–36
48. MATEK JOSIP, organist
K, 1929–32; 1931–32 (s), 1936–41 (s)
49. MARGUČ JOSIP, mizar
K, 1928–32
50. MOLINARO ANGELO, stavbenik
in trgovec
?, 1920–21 (s)
51. NADILO AVGUST, sodni uradnik
L, 1921–24
52. OBLAK JOŽEF, mizar
K, 1936–41
53. OGRIN ANTON, stavbenik
K, 1921–24, 1927–32, 1933–36, 1936–41 (s)
54. OKORN IVAN, zasebni uradnik (vulgo
Berkfirer)
K, 1936–41
55. OKORN PAVEL, mizar (vulgo Berkfirer)
L, 1929–32
56. PETERNELJ JOŽE, mizar (vulgo
Kržajuš)
K, 1936–41
57. PLANINA LOVRO, dežnikar (vulgo
Gračanc)
K, 1921–24, 1924–30; 1924–27 (s), 1931–
32 (s)
58. PLESTENJAK FRANC, uradnik
K, 1927–29
59. POLJANEC JANEZ, gostilničar (vulgo
Kovečk)
L, 1932–33
60. PODBEVŠEK JERNEJ, župnik
K, 1937–41
61. POTOČNIK IVAN, trgovec (vulgo
Branuc)
L, 1918–20, 1932–33 (s)
62. PREZELJ PRIMOŽ, žagar
K, 1924–27
63. PRIMOŽIČ FRANC, čevljar (vulgo
Železnikar)
L, 1920–21, 1921–24, 1932–33
64. PUŠAR IVAN, čevljar (vulgo Burjuc)
K, 1928–32
65. RAMOVŠ IVAN, delavec
K, 1936
66. RAVNIKAR ANDREJ, krojač (vulgo
Miklavžk)
K, 1928–32, 1936–41
67. RUPAR FRANC, kovač (vulgo Lah)
?, 1920–21
68. SAVNIK ANTON, trgovec
L, 1927–33; 1927–28 (s) in 1932–33 (s),
1933–36 (s)

69. SIMONČIČ ANDREJ, mlinar (vulgo Mlinar)
L, 1932–33
70. SUŠNIK AVGUST, krčmar (vulgo Kronbirt)
K, 1920–21 (gerent), 1921–24 (s), 1924–31 (s)
71. SUŠNIK LOVRO, pek (vulgo Kamrar)
L, 1921–24, 1924–28
72. ŠINK STEVO, notar
L, 1929–33, 1933–36 (ž)

Stevo Šink (1882–1972), znani škofjeloški notar, občinski odbornik in med leti 1933 in 1936 župan občine Škofja Loka. (Iz osebnega arhiva družine Šink, Škofja Loka)

73. ŠKRLJ MIHA, čevljar
K, 1936–41
74. ŠOBER IVAN, čevljar
L, 1933–36
75. ŠUBIC ANTON, usnjar (vulgo Ledrar)
K, 1924–32, 1936–41 (s)
76. ŠUŠTERŠIČ JANEZ (IVAN), kamnosek (vulgo Klinšar)
L, 1929–33
77. TAVČAR JERNEJ, klobučar (vulgo Piškuc)
K, 1930–32, 1936–41
78. TERČELJ FILIP, kaplan
K, 1918–20

Viktor Žužek (1894–1977), pek in slaščičar, občinski odbornik: sodeloval je v uporabi mornarjev v Kotoru. (Iz osebnega arhiva družine Žužek, Škofja Loka)

79. THALER RADO, trgovec in industrialec
L, 1932–33 (s), 1933–36 (s)
80. THALER RAFAEL, trgovec
L, 1918–20, 1921–24
81. TRDINA JANKO, monter (vulgo Trdinčk)
K, 1936–41
82. VOVK JOSIP, ?
K, 1924–27
83. ZAHRASTNIK VINKO, učitelj
L, 1924–33
84. Dr. ZAKRAJŠEK KAROL, zdravnik
?, 1918–20
85. ZIHERL JOSIP, sodni uradnik
?, 1919–20
86. ZIHERL MATEVŽ, gostilničar (vulgo Pepelnak)
K, 1921–24 (s), 1924–27 (s), 1931 (s), 1933–36, 1936–41 (ž)
87. ZIHERL RUDOLF, trgovec (vulgo Maruščnik)
L, 1924–25
88. ŽEBRE FRANC, trgovec
L, 1932–33, 1933–36 (s)
89. ŽONTAR FRANC, stavbenik (vulgo Grdobijuc)
L, 1933–36
90. ŽUŽEK VIKTOR, pek in slaščičar (vulgo Žužk)
L, 1927–33, 1933–36

Rado Thaler (1905–1984), tovarnar, občinski odbornik in svetovalec. (Iz osebnega arhiva družine Thaler, Ljubljana)

¹ Občinski red za vojvodstvo Kranjsko. čl. 28, *Zakonik in ukazni list za Vojvodstvo Kranjsko* II. del, izdan 31. 1. 1866.

² *Prav tam*, čl. 27, 28, 35, 39.

³ Dr. Matija Golob, Sociološki aspekti občinske samoupravnosti na loškem območju pred 2. sv. vojno, *LR* 11, 1964, str. 134.

⁴ Škofja Loka s predmestji, Sv. Andrej, Sv. Barbara, Bodovlje, Brode, Breznica, Puštal, Sv. Florjan, Gaberk, Gabrovo, Hosta, Na Logu, Sv. Ožbolt, Sv. Peter, Sv. Filip in Jakob (Valterski vrh), Staniše, Zaplotnica, Zminec, Vincarje (Obširen imenik krajev na Kranjskem po ljudskem štetju 1880, Ljubljana, 1884, str. 99).

⁵ France Štukl, Škofja Loka in njeno prebivalstvo v preteklosti, *LR* 19, 1972, str. 135.

⁶ *Prav tam*.

⁷ Joškovec = Franc Dolenc, lesni trgovec iz Stare Loke.

⁸ Maruščnik = Rudolf Ziherl, trgovec.

⁹ *Zakon o volitvi v občinska zastopstva v Sloveniji*, Ljubljana 1922.

¹⁰ *Prav tam*.

¹¹ Po zakonu o volitvah v občinska zastopstva (1922) pride na občino z 2000 do 5000 prebivalcev 25 odbornikov, z Zakonom o občinah (l. 1933) pa je za občino z do 3000 prebivalcev določeno 18 odbornikov.

¹² Po 1918 je bilo 22 »starih« odbornikov, ki so funkcijo obdržali izpred leta 1918 in jo opravljali v enem od naslednjih povojnih zastopov (največ 1918–20 in 1920–21). Osem jih je ostalo do 1927–32, pet do volitev 1933, 2 pa sta bila celo v odboru 1933–36.

¹³ Upoštevala sem leta 1925–34 in 1939–41; podatek daje le okvirno sliko, ker udeležba ni navedena pri vseh sejah občinskega odbora, poleg tega se je število odbornikov v določenih letih precej spreminjalo.

¹⁴ Trošarine bi lahko primerjali s carino: trošarinski predmeti (vsi luksuzni predmeti, kava, sladkor, žganje, likerji...) so bili obdavčeni, če so se uvozili v občino. Občine so morale točno določiti meje trošarinskega okoliša in trošarinske poti, po katerih se je blago uvažalo v občino.

Takse so pobirali od storitev, prireditvev, živali, avtomobilov... Torej nekakšen davek k skoraj vsem stvarim (danes prometni davek).

Obe neposredni nakladi je občina dobivala od davčne uprave ali pa pobirala v lastni režiji.

¹⁵ France Štukl, Občinska ubožna hiša in druge socialne zadeve, *LR* 20, 1973, str. 51–52.

¹⁶ *Prav tam*.

¹⁷ France Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki I*, (1981), str. 68.

¹⁸ France Štukl, Zdravstvene zadeve v Škofji Loki do 2. sv. vojne, *LR* 21, 1974, str. 113.

Viri in literatura

– ZAL enota Škofja Loka, knjige 6–9 (Zapisniki sej obč. odbora): fasc. 90 (Občinske volitve); fasc. 91, 92 (Upravne zadeve); fasc. 93–96 (Zadeve obč. premoženja).

– Časopisi: Slovenec, Jutro in Gorenjec.

– Zakoni: *Zakonik in ukazni list za Vojvodstvo Kranjsko* II. del, izdan 1866, *Zakon o volitvi v obč. zastopstva v Sloveniji*, Ljubljana 1922, *Zakon o občinah*, 1933, *Poslovnik za poslovanje občinskega odbora*, 1938.

– France Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki* (I – 1981, II – 1984).

– *Spominski zbornik Slovenije*, Ljubljana 1939.

– Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, (973–1803), Škofja Loka 1973.

– *Leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1939.

– Loški razgledi (*LR*), št. 11, 19, 20, 21, 27.

Zusammenfassung

DER GEMEINDEAUSSCHUß IN ŠKOFJA LOKA VON 1918 BIS 1941

Nach dem Ersten Weltkrieg sind im Sinn der Institutionalentwicklung der Gemeinden zwei Gesetze von Bedeutung: das Gesetz über die Wahlen in die Gemeindevertretungen aus dem Jahr 1922 und das Gesetz über die Gemeinden aus dem Jahr 1933. Das erste Gesetz löste das alte Wahlsystem nach Wahlklassen (Kurien) ab, durch Wahlen, die auf der verhältnismäßigen Vertretenheit der Parteien begründet waren. Das zweite setzt hingegen nach der Diktatur abermals gewählte Gemeindeausschüsse voraus, regelte die Kontrolle über die Gemeinden – mit einem Wort: versuchte wieder die Selbstverwaltung zu erstellen. Dieses Gesetz sah auch größere Gemeinden voraus (mit mindestens 3.000 Einwohnern), weswegen es zu Vereinigungen kleinerer Gemeinden zu größeren kam. Im Jahr 1928 wurde Škofja Loka Sitz einer Bezirks-expositur, im Jahr 1936 aber einer Bezirkshauptmannschaft.

In wirtschaftlicher Hinsicht hatte die Gemeinde seit dem Verfall der Freisinger Herrschaft (1803) Rückgänge zu verzeichnen. Ende des 19. Jahrhunderts (1896) verlor sie anlässlich der Gründung der neuen Gemeinde Zminec ihr rustikales Hinterland und wurde eine »Stadtgemeinde« aus insgesamt drei Ortschaften (Vincarje, Podpultrca und Škofja Loka). Die Einwohnerschaft verringerte sich fast um die Hälfte und setzte sich größtenteils aus Gewerbetreibenden zusammen. Durch ihre »zunftartige« Arbeitsweise wurde die Entwicklung der Gemeinde nicht gefördert. Die Industrie lebte aber in der Gemeinde nicht auf, da die Unternehmer der hohen Steuern wegen (Škofja Loka gehörte zu den höchstbesteuerten Gemeinden in Slowenien) ihre Fabriken lieber außerhalb der Stadtgrenzen errichteten.

Im politischen Leben der Gemeinde traten nur zwei Parteien auf: die führende Slowenische Volkspartei (SLS) und die Jugoslawische Demokratische Partei (JDS). Die Liberalen kamen nur während der Diktatur zur Geltung (1929) und siegten bei den Gemeindewahlen im Jahr 1933. Schon nach drei Jahren mußten sie die Macht wieder den Klerikalen abtreten. Weil die Gemeinde kein starkes Proletariat hatte, gab es keine linksorientierten Parteien.

Die »legislative« und die exekutive Macht hatten in der Gemeinde der Gemeindeausschuß und sein Präsidium – der Gemeindevorstand mit dem Bürgermeister. Der Gemeindeausschuß befaßte sich mit allen Angelegenheiten, welche die Gemeinde und die Bürger betrafen: mit den baulichen, mit der Schlachthoftätigkeit, der Polizei, den Zuständigkeits- und Sozialfragen und anderen. In einzelnen Perioden hatte der Ausschuß eine unterschiedliche Mitgliederzahl: bis 1933 gab es 24 Mitglieder, danach dagegen 18. Der Gemeindevorstand hatte 4 Mitglieder. Der leichteren Geschäftsführung wegen wählte der Ausschuß ständige Sektionen (in der Regel mit 5 Mitgliedern), die sich mit den oben erwähnten Angelegenheiten befaßten. Außerdem wählte er gelegentlich noch zeitweilige Sektionen die sich um die augenblicklich wichtigen Angelegenheiten kümmerten (z.B. die Militärsektion, die Sektion für die Gründung der Bürgerschule u.ä.)

Die Gemeindeausschußglieder beaufsichtigten auch die Gemeindeangestellten. Die größten Schwierigkeiten gab es mit den Schutzleuten. Außer diesen waren in der Gemeinde noch ein Gemeinsekretär, ein Diener, ein Schlachthofaufseher, ein Straßenkehrer, seit 1926 ein Tierarzt, seit den dreißiger Jahren aber noch ein Bürogehilfe, ein Kassierer, eine Stenotypistin, ein Militärreferent und eine Gemeindehebamme angestellt. Zu den Gemeindeangestellten zählten auch die Nonnen, die für die Armen im Stadarmenhaus sorgten.